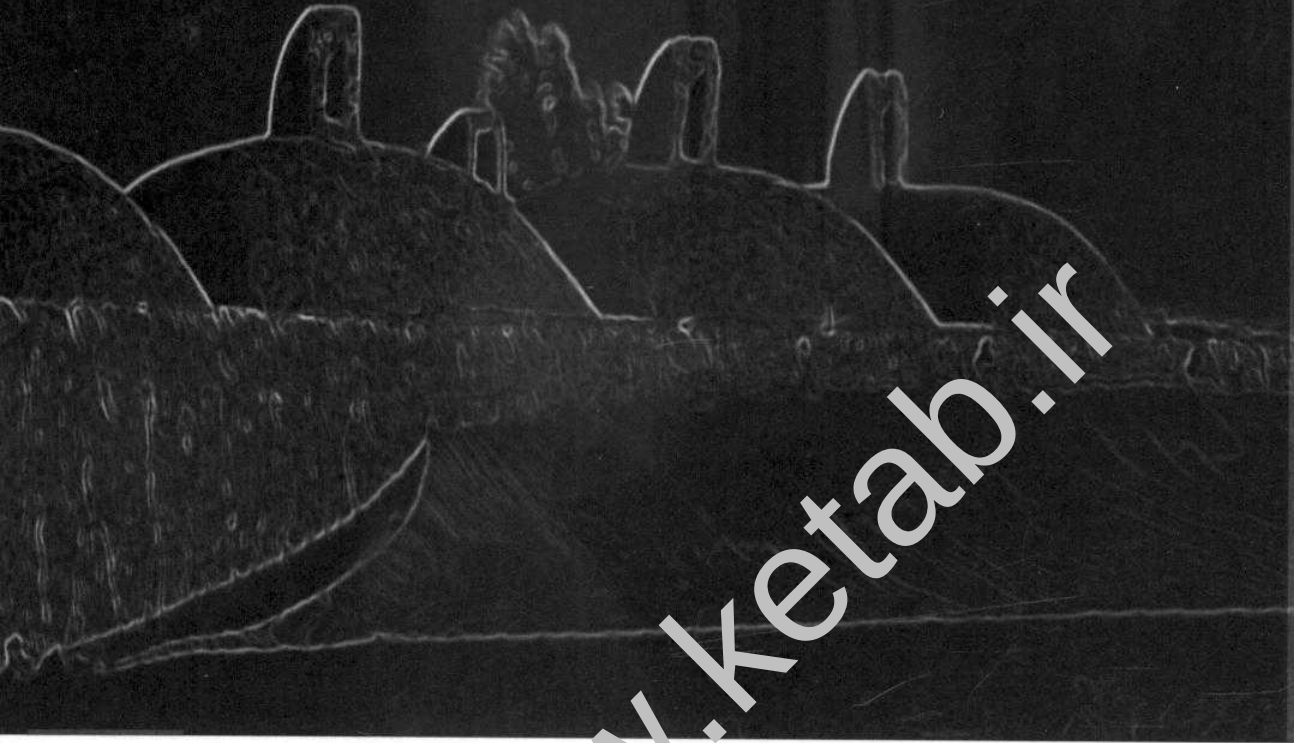

معماری اوشیدا:

در این گذر هرچند گذرا تنها به بخش
بسیار اندکی از معماری این مرز و
بوم می پردازیم.

نویسندگان:

امیر فرج اللهی راد (عضو هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس)

علیرضا نارویی

حسن عبدی

فرشته شهرکی

سرشناسه	:	فرج اللهی راد، امیر ۱۳۳۸
عنوان و نام پدیدآور	:	معماری اوشیدا / به اهتمام امیر فرج اللهی راد (عضو هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس)، علیرضا ناروئی، حسن عبدی و فرشته شهرکی
مشخصات ظاهری	:	۱۱۷ صفحه خشتی - مصور (رنگی)
شابک	:	۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۹۷۳۵-۷
یادداشت	:	چاپ اول
موضوع	:	معماری - ایران - سیستان
موضوع	:	سیستان
موضوع	:	سیستان - آثار تاریخی
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۲ م ۹۶ س/NA۱۴۸۷
رده بندی دیویی	:	۷۲۰/۹۵۵۷۴۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۲۲۹۴۰۶
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا

معماری اوشیدا

•	تالیف: امیر فرج اللهی راد (هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس)، علیرضا ناروئی، حسن عبدی و فرشته شهرکی
•	چاپ اول: تابستان ۱۳۹۵
•	تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
•	ویراستار: امیر فرج اللهی راد، علیرضا ناروئی
•	ناشر: امیر فرج اللهی راد
•	عکس روی جلد: محمد فرید خدارحمی
•	چاپ و صحافی: کوروش
•	شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۴-۹۷۳۵-۷
•	بهاء: ۳۰۰۰۰۰ ریال
•	کلیه حقوق این اثر محفوظ می باشد

اولین سخن

معماری منطقه سیستان، بیانگر ویژگی‌های آن جامعه در زمینه‌های گوناگون به‌ویژه ساختار اجتماعی، اقتصادی آن مرز و بوم می‌باشد. در این معماری می‌توان نشانه‌های اقلیمی، مصالح بومی، وضعیت اقتصادی، تاریخ و آداب و رسوم مردم این سامان را به‌آسانی دید.

شیوه‌ی بناهای سنتی، بزرگی و توانمند معماری منطقه را از آغاز تا امروز به یاد می‌آورد، معماری به بزرگی تاریخ، از زمان ورود ساکاها تاکنون، که تقریباً به دست نخورده باقی مانده، اما ناملايمات زمانه به معماری سیستان نیز دست دراز کرده و اندک‌اندک دست‌خوش ناهنجاری قرار گرفته است.

در پی سفری در اسفند ماه ۱۳۹۱ همراه با دانشجویمان کارشناسی ارشد معماری واحد علوم و تحقیقات زاهدان به ناحیه شمالی زاهدان، حاصلی از این سفر بصورت مجموعه پیوسته در آمده که نگاهی ویژه به کوه خواجه یا همان کوه اوشیدا دارد که در باورهای سه دین زردشت، مسیحیت و اسلامی مورد تقدس بوده است.

لازم است از تمامی دانشجویانی که در این سفر هرچند کوتاه، همراه بودند شکر و قدردانی گردد که در شکل‌گیری این کتاب موثر بوده است.

فهرست :

مقدمه / ۱

شناخت مختصری از سیستان / ۳

موقعیت تاریخی و جغرافیایی سیستان / ۵

اقلیم سیستان / ۸

ویژگی‌های معماری سیستان / ۱۰

سقف سیستانی / ۱۲

ویژگی‌های معماری روستا / ۱۵

کوه خواجه / ۱۸

قلعه کافران کوه خواجه / ۳۴

شهر سوخته در سیستان / ۷۰

قلعه نو / ۸۵

ماسوله جنوب شرقی ایران / ۹۳

ویژگیهای خاص معماری / ۹۹

مواد و مصالح بومی / ۱۰۳

سخن آخر / ۱۱۳

منابع / ۱۱۴

سیستان در سفر تکوین خود دارای لحظاتی بس شیرین و شورآفرین و در روی دیگر حزن و اندوهگین است، که در هر روی در چرخش ایام لگام برکشید و بر کردار خود رفت. برجستگی سیستان از دیگر شهرها از آن جهت زیادت است که رود هیرمند که مهم‌ترین سرشاخه حیات مردم به آن است، و دریاچه هیرمند (کیانسه) و کوه اوشیدا و شهرهای باستانی همراه با آتشکده‌های باستانی این مرزوبوم می‌باشد. (ناگفته نماند که بعضی از این شهرها در افغانستان کنونی قرارداد)، در آن جای دارند.

سرزمینی که فرزندان زرتشت، پادشاهان پارس و از آن رستخیز خواهد کرد. ویشناسپ شاه، دین و آیین را در دریاچه رواج داد. مردمان در سرزمین هشومنت بر آن یزدان گام نهادند و ایزد این برهوت را بر آنان نیلگون و استوار ساخت. اما این خوشی دیری نپایید و افراسیاب توری در پس کین خواهی از ایرانیان بر آن تاخت و آب ناو تاک را خشک گردانید و آتش را بیفکرد. افراسیاب، زندگی و آیین سرزمین شومنت را نشانه رفت اما، سودی برنیست و این سرزمین خوش و ناخوش استوار ماند.

این سپید بختی نیز چندان پایدار نبود که بار دیگر آمدند مقدانی (جستک) بر آنان تاخت و هر آنچه را که افراسیاب از یاد برده بود، به انجام رساند.

جنگاوری این رادان، نجواگر شب‌های روشن سرزمین اسطوره‌ای ایران گرفت، و تا برآمدن آفتاب، انیران را اندیشه گزند به ایرانیان نبود. پس بار دیگر، اهریمن تازش گرفت.....

داستان فرود سیستان را نمی‌توان به تمامی ایران ستیزان نسبت داد. در این گذر پیچ ناکه هیرمند و هشت ریزابه دیگر که پیرو اقلیم ناپایدار، در کشاکش حیات و مرگ سرزمین نیمروز نقش نخست را عهده‌دار بودند و بادی‌ها یک‌باره چون سبزه بر می‌دمیدند و مردمان با پرواز پرندگان بر دریاچه نیلگون هامون و نوازش نسیم بر گیسوان خندمزاران و سمفونی گله در بازگشت از مزارع شاد بودند.

بار دیگر جادوی زبان بار اهریمن با سپاه خرافی تران بستر هامون و هیرمند را با تلی از ماسه انباشت و گندمزارهای سبز آن را به کویری عریان بدل ساخت، اما اهورامزدا هر سرزمین را چنان آفریده که هرچند بس رامش بخش نباشد، در چشم مردمانش خوش می آید.

باری آنچه ما را در این تحقیق هرچند کوچک برای معماری ناب سیستان به حرکت واداشت تا پا به پای خانه های کوچک و زیبای مردمان سیستان زمین، قدم بفرساییم و در زیر بام هرکدام از خانه هایشان هنری برگرفته از فرهنگ اصیلشان بیابیم، یاد و نام هنرمندان و اسطوره های این سرزمین است، کشتگاه لطیف اهورامزدا که بر یازدهمین سرزمینی که انگشت رحمت نهاد خاک سکستان بود.

اما، آنچه در این وادی پهناور عین کده خصلت مردمانش نوع زندگی شان است، طبیعت است، آب و هوا و بادهای خشن، پتکی گران به بلندای صدوبیست روز که بر مردمان این مرزوبوم می تازد، و گرمایی که آشفته می کند سیمای دلپذیر این مردمان را، در سواحل هامون، همه چیز بر سر سخی و درشتی می چرخد.

خانه ها در سیستان پشت به پشت یکدیگر و دست در دست، یکدیگر سپر بلای این مردمان سخت کوش بوده اند، و کسانی چون گرشاسب، رستم دستان، زال و نریمان در وادی اسطوره ها تران است که بر زبان ها می گردند.

و از همین جاست که فردوسی آغاز می شود، یعقوب عیار می شود، و فخری سیستانی شاعری گرانمایه در تمامی اعصار می گردد. در گذر زمان، سیستان امروزی دگرگون شده است.

از آن تمدن بی بدیل با توجه به صنعتی شدن زندگی مردم جز تلی خاک چینه مانده، مردان و زنان سیستانی فرهنگ و سنن نیم سوخته خویش را تماماً بر خاکستر ننشاندند و هنر ناب و گرانمایه سیستانی، غرر بر جاست.

از جمله هنرهای بجا مانده از تمدن سکستانی، هنر معماری است که در تفکر و اندیش معماران این دیار یادآور سنن نه تنها دارالولایه سیستان بلکه یادآور شکوه شاهکارهای هنر معماری ایرانی است.

در این روزگاران که طبیعت با مردمان مهربان بود، گویی سیستان را آبادی فرش کرده بودند. گزافه نیست اگر بگوییم در این ادوار، سیستان سرزمین هزار شهر بود. اما ...

